

ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ В МЕЖАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті систематизовано наявні туристичні маршрути Херсонської області. Стаття містить варіант нового туристичного маршруту, розрахованого на дітей старшого шкільного віку, студентів ВНЗ природничого, аграрного, технічного напрямку, любителів екстремального відпочинку та місцевих мешканців.

Ключові слова: туристична подорож, туристичний маршрут, екскурсія.

Ольга Машкова. ОРГАНИЗАЦИЯ ТУРИСТИЧЕСКИХ ПУТЕШЕСТВИЙ В ПРЕДЕЛАХ ХЕРСОНСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье систематизированы имеющиеся туристические маршруты Херсонской области. Статья содержит вариант нового туристического маршрута, рассчитанного на детей старшего школьного возраста, студентов вузов естественного, аграрного, технического направления, любителей экстремального отдыха и местных жителей.

Ключевые слова: туристическое путешествие, туристический маршрут, экскурсия.

Olga Mashkova. TOUR ORGANIZATION WITHIN KHERSON REGION

The paper systematically available tours of the Kherson region. This article contains a new version of the tourist route, designed for high school age children, university students of natural, agricultural, technical direction, extreme sport enthusiasts and local residents.

Keywords: tourist trip, hiking trails, tours.

The paper systematically available tours of the Kherson region in key areas: regional center, seaside, along the Dnieper River, Askaniyske.

This article contains a new version of the tourist route «Western outskirts of the city of Kherson», designed for high school age children, university students of natural, agricultural, technical direction, extreme sport enthusiasts and local residents. For this route was chosen 7 multifaceted excursion sites: Public Company «Chornobaivske», deposit of limestone in the quarry Virovchynoyi beams, PUD Kherson Regional Council «Kherson Airlines», river Virovchyna, a former colony of wild rabbits, treatment plants urban water Kherson, Kherson oil refinery line.

Routes Regional Center: «Green Necklace Kherson», «Kherson. Past and Present», «Potemkin city», «Kherson. City of Military Glory», «Kherson. With faith in their hearts», «Myths and tales of «River Stars», baydarochnyy route smoothly Dnieper «Water Maze». Seaside direction brings together 7 tracks: «Gold Coast Kherson», «Kinburn Spit». «Salt fish», «Dzharylgach», «Kalanchak Primorye», «Arabatskaya arrow and Presivashy», «Lighthouses of Kherson». Many tourist attractions located along the Dnieper River: «Lower Dniepe», «Kazykirmenskyuy way», «Lower sands». Among the areas tourist destinations Kherson released one of the most famous in Europe and possibly in the world – Askaniyske: «Valzvein place», «Oasis in the desert» and so on.

Актуальність. Організація туристичних подорожей є перспективною та необхідною складовою туристичної галузі на Херсонщині. Наш регіон відомий в Україні та за кордоном теплим кліматом, морськими узбережжями, мальовничими плавнями, лікувальними грязями та величними заповідниками. Ми продовжуємо утримувати славу давно відомих куточків, але також ми маємо не забувати про пошук нових атракційних місць регіону. З огляду на вище сказане, актуальним є дослідження сучасного стану та перспектив організації туристичних подорожей в межах Херсонської області.

Аналіз останніх публікацій. Великий вклад у розробку і популяризацію туристичних маршрутів Херсонщини зробили О. Алеферко, С. Алеферко, С. Дяченко, В. Дяченко.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз сучасного стану організації туристичних подорожей в межах Херсонської області і окреслення подальших перспектив. Відповідно до мети були поставлені завдання: а) характеристика наявних туристичних маршрутів Херсонщини.; б) розробка екскурсійного маршруту «Західними околицями міста Херсон».

Виклад основного матеріалу. На сьогодні офіційно розробкою та затвердженням туристичних маршрутів в області займається Управління культури Херсонської обласної державної адміністрації. Херсонщина пропонує велику кількість туристичних маршрутів, які відкривають гостям краю дивовижні краєвиди і таємниці культурно-історичної спадщини [2]. Нижче ми розглянемо їх детальніше.

Спочатку нами представлено маршрути м. Херсон. На сьогодні офіційно затвердженими Управлінням культури Херсонської обласної державної адміністрації [7] є 5 маршрутів, які проходять не тільки територією міста, а й приміських районів.

«Зелене намисто Херсонщини»: водний маршрут тривалістю 3 – 4 години на теплоході Плавнями Дніпра. Розпочинається від Карантинного острова, вздовж Великого та Малого Потьомкінських островів та закінчується

на Набережній Парка Слави, вздовж якого туристи можуть додатково прогулятися і насолодитися чудовими видами на схили Дніпра.

«Херсон. Історія і сучасність»: Маршрут включає 16 об'єктів і розрахований на 3 – 3,5 години. Об'єкти: пам'ятник Дж. Говарду, Площа Свободи, Пам'ятник Ф. Ф. Ушакову, Пам'ятник Г. О. Потьомкіну, Херсонський обласний академічно-музичний драматичний театр ім. М. Куліша, Скульптура Божої Матері, вул. О. Суворова, Бюст О. Суворова, Пам'ятник Першим корабелям, Меморіал Слави, Пам'ятник Скорботної Матері, Танк Т-34, Свято-Катерининський собор, Церква Святої Олександри, Парк ім. В. Леніна, Залізничний вокзал.

«Потьомкінський град»: Маршрут включає 14 об'єктів і розрахований на 3 години. Об'єкти: Московські ворота, Колодязь, Свято-Катерининський собор, могила Потьомкіна, Очаківські ворота, будівля Арсеналу, Парк Слави, річкова прогулянка до о. Малий Потьомкін, Пам'ятник Першим корабелям, Греко-Софіївська церква, дім Фалєєва, дім Сенявіна, Пам'ятник Г. О. Потьомкіну, Потьомкінській сквер, Херсонський обласний академічно-музичний драматичний театр ім. М. Куліша, кафе «Фаворит».

«Херсон. Місто військової слави»: Маршрут включає 9 об'єктів і розрахований на 3,5 години. Об'єкти: пам'ятник Загиблих при форсуванні Дніпра с. Антонівка, Бронекатер БКА № 301 – пам'ятник морякам Дунайської Флотилії, Алея Слави, Танк Т-34, Пам'ятник М. Суботі, Парк ім. Ленінського Комсомолу, Пам'ятник І. Кулику, Меморіал «Слава визволителям Херсона в роки Великої Вітчизняної війни», Пам'ятник Страчених учасників Херсонського підпілля.

«Херсон. З вірою в серцях»: розрахований на 1,5 години туристичного часу, протягом яких турист долає 10,3 км. У маршрут увійшли 10 об'єктів: Георгіївська церква, Архієрейський будинок, Церква Різдва Богородиці «Греко-Софіївська», Церква Різдва Пресвятої Богородиці «Монастирьок», Успенський собор, Покровська церква, Свято-Духівський кафедральний собор, Церква Всіх Святих, Свято-Катерининський собор, Церква Святої Олександри [1, 5, 6, 8].

Також у місті діє туристичний проект *«Міфи і білини міста «Річкової зірки»*, який включає тролейбусні та пішохідні екскурсії історичним центром міста. Розробниками проекту виступила ініціативна група співробітників Херсонської обласної бібліотеки ім. Олесь Гончара за партнерської підтримки громадських організацій міста та комунального підприємства «Херсонелектротранс», яке, в свою чергу, реалізує свій власний проект *«Історичний тролейбус»*, в якому створена галерея історичних фотодокументів Херсона [3, 8].

Цікавим є байдарочний маршрут плавнями Дніпра *«Водний лабіринт»*, розробником та організатором якого є ПП Нішкур [8].

Одним з економічно вигідних напрямків туристичних маршрутів Херсонщини є приморський.

«Золоте узбережжя Херсонщини»: автобусний маршрут тривалістю 3 – 5 днів. Охоплює Скадовськ, Залізний Порт, Лазурне, Генічеськ, Арабатська Стрілка та безліч «диких» пляжів. Він не залишить байдужими любителів активного та пляжного відпочинку.

«Кінбурнська коса»: Водний маршрут на теплоході (варіанти: автобусний, кінний) з пішохідними екскурсіями. Початок в місті Херсоні, екскурсії по місту і музеям. Схема: Херсон – Гола Пристань – Стара Збур'ївка – Рибальче – Геройське – Покровське – Очаків. В Голій Пристані – відвідування Чорноморського біосферного заповідника, Солоного озера. В Збур'ївці – відвідування Збур'ївського ретроншименту; екскурсія по пам'ятках часів II російсько-турецької війни, Успенська церква в селі Нова Збур'ївка. В Рибальчому – варіанти пішохідних екскурсій: в село Іванівку з відвідуванням курганної групи у селі Пам'ятне, озера Аджиголь, городища Ягорлицького селища; в ботанічний заказник «Березові Колки» та Чорноморського біосферного заповідника; риболовля, юшка. В Геройському – відвідування церкви Казанської Божої Матері, пам'ятника запорожцям Прогнойської паланки, старовинного кладовища з запорізьким хрестами, округів Чорноморського заповідника та Геройських солепромислів. В Покровському –

варіанти екскурсій: по Кінбурнському регіональному ландшафтному парку з відвідуванням городища Кінбурнського укріплення; на Тендрівську косу до святилища Ахілла; спеціалізована екскурсія до старовинних маяків Дніпро-Бузького лиману.

«Сольовий промисел»: Історико-краєзнавча екскурсійна мандрівка сільського зеленого туризму протяжністю 260 кілометрів, тривалістю 8 годин.

Подорож на унікальний старовинний козацький сольовий промисел села Геройське Голопристанського району Херсонської області дарує можливість доторкнутися до безцінної історичної пам'ятки з часів козацтва, яка збереглася крізь століття, познайомитися зі старовинною технологією вирощування солі, дізнатись про дивовижну історію села Прогної (Геройське) та Кінбурнської паланки, велику історію унікальної архітектурної пам'ятки ХІХ століття — церкви Ікони Казанської Божої матері. Шлях мандрівки пролягає через м. Херсон, м. Цюрупинськ, м. Гола Пристань, с. Велика Кардашинка, с. Нова Збур'ївка, с. Стара Збур'ївка, хутір Забарине, с. Рибальче, с. Виноградове, с. Геройське.

«Острів Джарилгач»: Пішохідний з ночівлею у кемпінгах або пансіонатах, можливо з елементами дайвінгу. Коротка схема: Херсон – Скадовськ – Джарилгач – Лазурне. В Херсоні – початок маршруту, екскурсія по місту і музеям; переїзд в Скадовськ. У Скадовську – екскурсія по місту, відвідування музею; переїзд на баркасі на острів Джарилгач. На о. Джарилгач – відпочинок на морському узбережжі (ночівля в наметах); екскурсія в НПП «Джарилгацький»; кінні екскурсії. Далі перехід з острова Джарилгач в Лазурне по морській косі; відпочинок на морському узбережжі (ночівля в пансіонаті); відправлення до Херсону з Лазурного. Можливо продовжити маршрут пішки або на конях, перехід з Лазурного у Залізний Порт; екскурсія до Чорноморського біосферного заповідника; відправлення до Херсону з Залізного Порту [4, 7].

«Каланчацьке примор'я»: Автобусний маршрут починається в с. Виноградове (Цюрупинський район), історія якого тісно пов'язана з одним із

останніх актів боротьби українських козаків за свої станові права — Турбаєвським повстанням. У селі Тарасівка можна відвідати цікавий пам'ятник зодчества — церкву Святого Архістратиґа Михайла, нині освячену в ім'я Ікони Казанської Богородиці. Неподалік від райцентру Каланчак, в селі Привілля зберігся цікавий пам'ятник періоду переселення чорноморських козаків на Кубань. На кургані біля села височить кам'яний хрест з написом: «1794 староста церкви вожак Данило Вовк». Закінчується маршрут в Хорлах. Саме тут можна відвідати економію Фальц-Фейнів — історично-архітектурну пам'ятку початку ХХ століття.

«Арабатська стрілка та Присивашия»: Автобусний або пішохідний маршрут з відпочинком на березі моря Арабатської Стрілки. Схема маршруту Херсон — Генічеськ — Генгірка (Щасливцеве). Початок в м. Херсон, екскурсії по місту і музеях. В Генічеську — відвідування музею; екскурсія по місту; відвідування садиби гончара Шпака; екскурсії на острів затоки Сиваш; знайомство з унікальним ландшафтом; екскурсія на Генічеські солепромисли; екскурсія на косу Бірючий острів — відпочинок на морському узбережжі; пішохідна екскурсія по острову; риболовля на Азовському морі, полювання. В Генгірці (Щасливцеві) — відпочинок на морському узбережжі в одному із пансіонатів. Повернення до Херсону.

«Маяки Херсонщини»: відвідайте унікальні навігаційні споруди та пориньте у романтику морської стихії, якій з давніх часів протистоять маяки, й тим рятують життя кораблям. Серед десятків маяків Херсонщини є кілька, які особливо привертають увагу й історією створення, й з огляду художньої привабливості, а також численними легендами, пов'язаними з місцями їх розташування. Це Станіслав-Аджигольські маяки (Ближній, який розташовано поблизу о. Вербка проти с. Станіслав та Дальній, що знаходиться поблизу с. Рибальчого), Тендрівський та Джарилгацький маяки, маяк у Генічеську та на Бірючому острові [4, 7, 10].

Багато цікавих туристичних місць розміщено вздовж річки Дніпро. Нижче ми розглянемо деякі маршрути детальніше.

«Нижній Дніпро»: Водний маршрут на теплоході, туристичних байдарках або інших засобах з організацією риболовлі, юшки, відпочинком на Дніпрі. Початок в місті Нова Каховка з відвідуванням краєзнавчого музею, Каховської гідроелектростанції, екскурсією по місту. В ході маршруту можливе відвідування наступних історичних і природних об'єктів: геологічного пам'ятника природи у с. Львово, городища Тягинського укріплення і меморіалу 500-річчя запорозького козацтва у с. Тягинка, залишків хатини Остапа Вишні і заказника «Кринківське поселення бобрів» в с. Кринки, місця Олешківської Січі і будинку Поліни Райко в Цюрупинську, музею Чорноморського біосферного заповідника, Голопристанської грязелікарні і заказника «Солоне озеро», бази сільського туризму «Чайка» в місті Гола Пристань [4, 7, 9].

«Казикірменський шлях»: Автобусний маршрут, можливі фрагменти пішохідних, кінних, водних екскурсій. Коротка схема: Херсон – Тягинка – Бургунка – Отрадокам'янка – Козацьке і Веселе – Берислав – Зміївка – Червоний Маяк – Республіканець. Херсон – екскурсія по місту та музеям. Тягинка – відвідування меморіалу 500-річчя українського козацтва і городища Тягинського укріплення, пікнік на о. Тягин. Бургунка – зупинка біля Катерининського мосту. Отрадокам'янка – екскурсія на винний завод. Козацьке та Веселе – екскурсія по маєтку князя Трубецького. Берислав – відвідування музею, екскурсія по турецьким укріпленням на Дніпрі. Зміївка – зупинка біля будівлі лютеранської кірхи. Червоний Маяк – екскурсія по Григоріє-Бізюковому монастирю (великій православній святині Херсонщини). Республіканець – відвідування Кам'янської Січі, екскурсія до могили Костянтина Гордієнка.

«Нижньодніпровські піски»: Пішохідний або кінний маршрут з ночівлею в наметах чи на подвір'ї селян. Початок в м. Нова Каховка або в м. Херсоні з відвідуванням музеїв та інших міських надбань історії. Перехід по маршруту м. Нова-Каховка – с. Кринки – с. Пролетарка – с. Саги – с. Костогризів – с. Буркути або м. Херсон – залізнична станція Цюрупинськ – с. Саги – с. Пролетарка – с. Раденськ – с. Костогризів – с. Буркути. В Кринках

– ночівля у подвір'ї селян, перший перехід по піскам до села Пролетарка. В Пролетарці й Раденську – екскурсія на територію колишнього полігону, знайомство з унікальним ландшафтом дюнних пісків; ночівля; переїзд на приміському потязі від станції Раденська до станції Костогризово. В Сагах – відвідування ландшафтного заказника «Саги», екскурсія до вільхових та березових дібров; переїзд на приміському потязі від станції Цюрупинськ до станції Костогризово. В Костогризово – етнографічна екскурсія до садиби гончара, знайомство з традиційним гончарним промислом; перехід до с. Буркути. В Буркутах – відвідування дубових лісів, солончаків, луків, унікальних боліт на пісках; повернення залізничним транспортом до Херсону. Можливе продовження до Голої Пристані, Збур'ївки, Рибальчого, Геройського.

Серед напрямків туристичних маршрутів Херсонщини виділяється один з найвідоміших в Європі, а можливо і в світі – асканійський.

«Фальцфейнівські місця»: Автобусний маршрут в Асканію-Нова з екскурсією по фальц-фейнівським місцям за межами Асканії-Нова (села Червоний Чабан, Перекоп і Хорли) та відпочинком на морі у Хорлах або Скадовську. Після Асканії-Нова маршрут може бути продовжений у напрямку Генічеська й Арабатської Стрілки. У цьому випадку відпочинок на Чорноморському березі змінюється відпочинком на Азовському морі.

Початок маршруту в Херсоні або у Новій Каховці. Схема: Херсон — Нова Каховка — Каховка — Асканія-Нова — Хорли (Скадовськ) або після Асканії-Нова: Генічеськ — Генгірка (Щасливцеве) на Арабатській Стрілці. В Херсоні і Н. Каховці – початок маршруту, екскурсія по місту і музеям. В Каховці – відвідування каховського плацдарму часів громадянської війни і пам'ятника «Легендарна тачанка». В Асканії-Нова – екскурсії по ботанічному парку та зоопарку; ночівля в готелі або приватному пансіонаті; повернення до Херсону або продовження маршруту Хорли – екскурсія по фальц-фейнівським місцям, відпочинок на морському узбережжі. Скадовськ – екскурсія по місту, відвідування музею; відпочинок на морському узбережжі» екскурсія на о. Джарилгач, ночівля в пансіонаті; повернення до Херсону.

«Оазис в степу»: Автобусний маршрут починається в с. Черняка Каховського району, яке на початку ХХ століття стало «Меккою» футуризму. Тут, в маєтку графа Мордвинова, зустрічались видатні представники футуристичного напрямку в літературі та мистецтві: Давид Бурлюк, Володимир Маяковський, Володимир Хлебніков, Олексій Кручених. В кургані біля с. Новокам'янка виявлено погребіння печенігського воїна Х-ІХ ст. Село Чорна Долина, яке знаходиться на межі Каховського та Чаплинського районів, відоме трагічними подіями історії запорізького козацтва: трагічна загибель українських полонених за наказом Івана Сірка, битва об'єднаних військ на чолі Івана Мазепи і Василя Голіцина з кримською ордою хана Селім-Гірея I, битва козаків під час російсько-турецької війни 1735 – 1739 років. Далі маршрут пролягає через села Преображенка та Григорівка. Біля Чаплинки маршрут розділяється: перший напрямок на біосферний заповідник «Асканія-Нова», другий через с. Павлівка до с. Строганівка [4, 7].

Крім того, у березні 2013 року громадською організацією «Відродження Херсона» та Торгово-промисловою палатою було оголошено конкурс творчих робіт по створенню туристичного маршруту: «Джон Говард – Херсон – місто Сонця», що буде спонукати мешканців до процесу пізнання історії рідного міста та практичного застосування цих знань у бізнес-житті Херсона [7].

Ми пропонуємо новий туристичний маршрут «Західними околицями міста Херсон». Екскурсія розрахована на дітей старшого шкільного віку, студентів ВНЗ природничого, аграрного, технічного напрямку, любителів екстремального відпочинку та місцевих мешканців. Нами обрано 7 багатопланових *екскурсійних об'єктів*: публічне акціонерне товариство «Чорнобаївське», родовище вапняків в кар'єрі Вірьовчиної балки, Комунальне підприємство Херсонської обласної ради «Херсонські авіалінії», річка Вірьовчина, колишня колонія диких кроликів, очисні споруди Херсонського міського водоканалу, нафтові магістралі Херсонського нафтопереробного заводу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Перспективним є розробка туристичних маршрутів у межах узбережжя Чорного та Азовського морів, промисловими підприємствами, шляхами скіфів, козаків тощо, не слід забувати про зростання впливу зеленого або екологічного туризму. Так місцеві мешканці можуть приймати участь у подорожах туристів. Вони можуть організовувати екскурсії, розважальні програми та місця ночівлі вздовж тематичних маршрутів.

Література:

1. Добро пожаловать в Херсон : худож. фотоальбом [Текст] / текст: О. Алеферко, С. Дяченко, В. Дяченко, фото: С. Алеферко и др., под ред.: О. Алеферко, С. Алеферко. – Херсон : Наддніпряночка, 2007. – 180 с.
2. Карта туристичних маршрутів Херсонської області [Карти] / Головне управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України. - Херсон: Наддніпряночка, 2014 – 1к. : ілюстр.
3. Не официальный сайт истории города Херсон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mycity.kherson.ua/>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
4. Путешествие по Херсонщине : путеводитель [Текст] / авт.-сост.: А. Паталах [и др.], общ. ред. О. Алеферко, фотогр.: В.П. Рылеев [и др.]. – Херсон : Наддніпряночка, 2005. - 275 с.
5. Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон : фотокнига-гид [Текст] / авт.-сост.: Ольга Алеферко, Сергей Алеферко, вступ. ст. В. Сальдо, ист. очерк О. Алеферко, фот. : А. Альперта [и др.], текстовки, расширен. аннот. к фото: О. Алеферко [и др.]. – Херсон : Наддніпряночка, 2003. - 224 с.
6. Скороход А.Н. Херсон: вчера и сегодня : сб. очерков [Текст] / А.Н. Скороход ; ред. Е. Скрипниченко. – Херсон : Наддніпряночка, 2008. - 252 с.
7. Управління культури Херсонської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uct.artkavun.kherson.ua/>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет. Херсонщина запрошує : худож. фотоальбом [Текст] – Херсон : Наддніпряночка, 2008. – 384 с.
8. Херсон туристический [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kherson-gid.com/>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
9. Центр живой истории Олешье [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oleshye.com.ua/>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
10. Чипурнюк О.І. Дивний світ рідної Херсонщини [Текст]: Бібліогр. Показчик / Укладач О.І. Чипурнюк, С.М. Соболев, І.М. Даник – ЦБ ім. Лесі Українки. – Херсон, 2012. – 19 с. : ілюстр.

Відомості про авторів

1. Машкова Ольга Вікторівна
2. кандидат географічних наук
3. -
4. доцент кафедри соціально-економічної географії
5. Херсонський державний університет
6. Україна, 73000, м. Херсон, вул. 40 р. Жовтня, 27, Херсонський державний університет, факультет біології, географії і екології, кафедра соціально – економічної географії
7. моб. 095-277-03-60
8. orchideya1983@mail.ru